

REŻ (19) sb f

e jasne.

sg N reż (8). ◇ G rży (8), rżej (1) *SienLek*. ◇ A reż (1). ◇ L rży (1).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. bot. *Secale cereale* L. (Rost); żyto zwyczajne, roślina uprawna z rodziny traw (*Poaceae*) jedno- lub dwuletnia; *secale Cn* (12) : *LibMal* 1544/77v; (nagł) Ochfat koniowi z żytá. (–) Iełli koniowi żythny ochfat/ choć Z młodey rżey: w wiedziłz go w wodę zimną/ aż lye wżyftek obleie *SienLek* 168v; Niż Ałcręs [tj. *Hezjod, jego sława*] vftanie/ pierwey Winne groná Znikną/ y reż nie będzie sierpami gromioná. *RybGęśli* B3; [REż/ ieft też żyto káždemu znáio me/ od ktorego rżany chleb zowiá. *Cresc* 1571 160 (*Linde*); Poydę do ftodoły wiać reż. *KorczRozm* F2; *InwMieszcz* 1575 nr 197; *Volck* Xxx2].

W połączeniu z określeniem ilości jednostek ciał sypkich (8): Item Macziewewi Mułchkalye wfochaczewye yełzcze przii Mathcze myełzkayacz korzec z rzi vkradł *LibMal* 1548/140; Item vkradł thełz 6 wyerthelyow Rzy łuzacz panu Wocziechowy Smogulieczkyemv *LibMal* 1548/147, 1547/132; *UstPraw* D2v; a ten pán Marczyn Ma dawacz oyczewy swemu na kofzdi rok po trzi czwyertnyę rzy *ZapKościer* 1588/80v, 1584/45v, 46v; *SarnStat* 976; [W stodole podle sadku pszenice ćwierć jedna, item rży ćwierć jedna, item w drugiej stodole ku Pępowu owsa 2 ćwierci *InwSzlachKal* 1565 nr 11, 1565 nr 14, 1589 nr 51; *InwMieszcz* 1572 nr 170; *Konst* 1589 46].

W połączeniu z określeniem masy (1): Item zá kopę rży trzy grołze. Owłza korzec zá grołz. *UstPraw* D2v.

[W połączeniu szeregowym: Pszenicę, rży, owsa, jęczmienia, grochu, tatarki, rzepy, kapusty i innych legumin żaden z mielcarzów, piekarzów i innych mieszczan [...] nie ma się ważyć jedno w Rynku kupować *OpisyPozn* 1590 nr 22.]

[Przysłowie: A iako pierwey wypifano/ iże reż czáfem odmienia się w pśzenicę: czáfem ze pśzenice bywa reż/ á ze rży kołtrzewá. *Cresc* 1571 78 (*Linde*).]

Szeregi: [»reż z pszenicą«: Y owłfem bych to rad widział Byłcie od nas miętkę bráli [jako dziesięć] A rży z pśfenicą niecháli *KorczRozm* G3v.]

»reż albo żyto« (1): z których to młynów ná każdy rok powinni będą ciż to miełczanie [...] oddáwác/ pśzenice małdrów pięć: á rży álbo żytá małdrów dwádzieściá y dwa *SarnStat* 976; [*InwSzlachKal* 1565 nr 14; *Konst* 1589 46].

a. Pole żyta a. rosnące żyto (1) :

Szereg: »reż i zboże« (1): V. [tj. *wódz Pigmejów*] też o tyfiac połtał [żurawi] więźniow do obozu/ Ktorych chytro połapał ná rży y ná zbożu. *KmitaSpit* B2v.

2. *Pszenica*, za której jeden z gatunków mylnie uważano żyto (4) : frumentum zboze, żyto, siligo, resh *BartBydg* 61b, 143; *Secale*, Zito podlełfze niźli rełz. *Mącz* 377a, 393b.

3. *Triticum dicoccum* Schrank; pszenica płaskurka (2) : Olyra, Frugis genus est, quod teste Plinio, a Latinis Siligo dicitur, olim etiam a Gallis Arinca. – Reż, zito. *Calep* [729]a, 95a.

4. *Triticum spelta* L.; pszenica orkisz (1) : Ador, Frumenti genus significans, quod et Far appellatur – Reż. *Calep* 27a.

Synonimy: 1. żyto; 3. pszenica.

